

HET LEVEN DAT UIT JE *handen* GLIPT

Ze voelt zich heel gelukkig in de rol van Medea, de moeder uit de Griekse tragedie die haar kinderen vermoordt. Vooral als het lukt om ook bij het publiek begrip te vinden. Actrice Ariane Schluter over de troost van zware rollen.

DOOR INGRID BOSMAN
FOTO MARCEL ISRAEL

Valt het op, dat ze er gehavend uitziet? Het ging even mis in de scène waarin ze collega-acteur Peter Blok als Jason moet bespringen, uitzinnig van woede. Dat ging zo ruw en onbeheerst dat ze een klassiek blauw oog haalde op zijn achterhoofd. Inmiddels heeft ze er een mooie, bijna gestileerde beweging van gemaakt, en past het veel beter in het beeld.

Deze voorstelling is haar dierbaar geworden, hoor. Eerst had ze nog wel gedacht, mijn God, hoe gaan we dit doen? Het was zó mooi, om er gaandeweg achter te komen dat de dood van die kinderen er eigenlijk het minst toe doet. Euripides laat in zijn tekst prachtig zien dat het eigenlijk gaat over de lange weg daar naartoe. Fascinerend vond ze het, om te ontdekken dat dit eigenlijk het verhaal achter die krantenberichten over kindermoord is.

De daad is gebeven, maar voor haar is Medea geen monster meer. Je kunt je zo wanhopig en verraden voelen, dat je net aan de andere kant van de lijn terecht komt. De kracht van Euripides en ook regisseur Johan Doesburg is dat ze het tónen. Ze laten zien hoe dat soort dingen gebeurt. Zonder veroordeling, zonder indeling in goed en kwaad. Medea en haar man Jason staan aan het eind allebei met lege handen. Er is geen winnaar of verliezer. Er is alleen pijn en verdriet, dat het zo heeft kunnen lopen.

Begrijpen. Ze wilde Medea begrijpen, om ook het publiek haar te doen begrijpen. Dat was de opdracht die ze zich heeft gesteld, om haar überhaupt te kunnen spelen. Zo heeft ze een route door het stuk gezocht. Om Medea's drijfveren te kunnen verdedigen, niet haar daad. Voor veroordeling en straf is er een rechtbank. En het gezonde volksgevoel, natuurlijk. Maar als acteur moet je een personage verdedigen.

Dat was minder moeilijk dan ze dacht. Omdat alles vóór die daad zo gruwelijk herkenbaar is. Niet dat dat voor haarzelf letterlijk geldt, maar het gevoel kan ze zich voorstellen: dat je aan de kant wordt gezet voor een jongere vrouw. En het land uit wordt geflikkerd, terwijl je je vaderland daarvoor ook al hebt moeten verlaten. Zó trots is Medea. En zó vernederd. In het begin is er ook alleen maar woede. Iedereen moet dood. Zoals je in je hoofd mensen verwenst die jou iets verschrikkelijks aandoen, zo wil zij dat écht. Dat is voorstelbaar. Het lijkt ook alsof Medea, als het plan er eenmaal ligt, bezeten raakt. In een fuik terecht komt. En dan is er geen weg terug meer.

Natuurlijk houdt Medea zielsveel van haar kinderen. Die vermeende haat, daar is geen sprake van. Jason verbreekt iets wat van hun was, dus verbreekt zij alles wat van hun was. Ongelooflijk vindt ze het, zo actueel als Euripides is. Het komt ook qua taal zo dichtbij. Het begin is eigenlijk feministisch. Nou ja, dat vindt ze eigenlijk niet zo'n fijn

woord. Zeer geëmancipieerd, zou ze liever willen zeggen. Medea benoemt de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en maakt zich er boos over. Waarom ze feministisch zo'n naar woord vindt? Omdat het er zo eenduidig van wordt. Er zijn heel veel feministische bewerkingen gemaakt, die laten zien hoezeer Medea slachtoffer is van de mannenwereld. Maar Medea is geen slachtoffer. Ze is juist als de dood om slachtoffer te zijn.

Het stuk is eigenlijk ook een enorme aanklacht tegen het feit dat kinderen slachtoffer worden van geweld tussen man en vrouw, en van oorlogsgeweld. Als je het doortrekt naar de hedendaagse gezinsdrama's, dan vindt ze het nog het moeilijkst om te begrijpen waarom Medea geen zelfmoord pleegt. Maar wat ze dan een mooie gedachte vindt is dat deze vrouw de volledige consequentie neemt van haar daden. Ze is volledig toerekeningsvatbaar. Ze moet de pijn ten volle voelen, alsof ze zichzelf wil straffen.

Om het te kunnen spelen moet ze het wel heel dichtbij halen. Maar het blijft ook een Griekse tragedie, met het koor, de gestileerde vormgeving. Daardoor wordt het groter, opera-achtiger. Het is meer dan een drama tussen man en vrouw, het is ook een grote mythe. Euripides laat zien dat de westerse psychologie tekort schiet om Medea en Jason werkelijk te begrijpen. In de mythe is Medea ook een tovenares, ze brengt Jason's nieuwe bruid niet om met een mes, maar laat haar mantel ontvlammen. Daardoor wordt het groter en tegelijk ook behapbaarder. Als je het één op één laat zien is het een gruwelijk drama dat je bijna niet trekt. Toneel is ook vervorming, eigenlijk. Je zoomt uit. Of zoom je nou juist in? Ze weet het eigenlijk niet. Ja, vervorming is toch wel het beste woord.

Dat helpt om dat begrip voor Medea te vinden, gelooft ze. Het is een kwestie van verbeelding. Die twee vliegers, als symbool voor Medea's zoons, ja, die vindt ze zelf ook prachtig. Johan wilde van meet af aan geen echte kinderen op het toneel, want dan zou je weer in een soort werkelijkheid belanden die je niet wilt. Die vliegers suggereren meer. Dat is gevoel.

Ze heeft er heel erg tegen deze rol op gezien, ja. Juist toen het besluit eenmaal was genomen. Omdat het een rol is die zich ontzettend lastig laat veroveren. Maar het rare is, nu ze dat zo zegt, dat ze dat gevoel van hoe ga ik dit doen al bijna niet meer kan oproepen. Je moet je erin storten, heeft ze ervaren. Jezelf heel erg in een bepaalde toestand brengen. Ze zoekt nog steeds naar de beste manier. De gezamenlijke yoga vooraf helpt al heel erg. Bewegingsoefeningen. Ze heeft letterlijk warme handen nodig, juist omdat Medea zo aards is, zo helemaal op de grond staat.

Twintig minuten voor de zaal open gaat zondert ze zich af. Dat moet, ook om-

dat ze meteen heel hoog inzet. De woede is er vanaf het allereerste moment, er valt niks op te bouwen. Onder het gat in het décor waar ze uit tevoorschijn komt is een heel lekkere plek. Haar grot, noemt ze die. Daar zit ze te denken, zich te concentreren op de situatie van Medea. Laatst in Bergen op Zoom, daar zit het theater in een kerk, dat was zo mooi. Het publiek hoort haar al voor ze op het toneel staat, en normaal roept ze die tekst in de catacomben van het décor, maar nu slingerde ze het de koepel in. Dat was zo bijzonder! Of klinkt dat raar?

Hoe ze het thuis vertelt dat ze Medea speelt, nou, eigenlijk vooral niet. Ze aarzelt ook om het erover te hebben nu, moet ze dat Eva wel aandoen? Elf is ze, haar dochter, en ze las een aankondiging waarin de term kindermoordenaar voorkomt. Dat vond ze niet leuk. Zij heeft verteld dat het een boos sprookje is, met haar in de rol van een soort stiefmoeder, maar Eva wil er niks van weten. Pas toen ze hoorde dat de zesdeklassers van haar gymnasium met hun lerares ook gaan kijken, toen werd het interessant. Maar verder vraagt ze toch vooral waarom haar moeder niet zoiets leuks doet als die en die op tv.

Ze houdt nou eenmaal van zware rollen. Tragedies. Toch voelt ze zich zelf niet de klassieke actrice waarvoor anderen haar houden. Ze doet wat ze graag wil doen. Maar het is waar, klassieker dan Medea kan bijna niet. Ze is trots op de voorstelling, voelt zich er heel gelukkig in. Als dat betekent dat ze een klassiek actrice is, nou, dan is ze dat.

VOOR ARIANE
SCHLUTER IS
MEDEA GEEN
MONSTER MEER.
JE KUNT JE ZO
WANHOPIG EN
VERRADEN
VOELEN, DAT JE
NET AAN DE
ANDERE KANT
VAN DE LIJN
TERECHTKOMT

Waar die voorliefde voor het zware repertoire vandaan komt, moet het daar echt over gaan? Het antwoord is toch nooit afdoende. Voor een deel is het ook een onbewuste voorkeur. Kennelijk zit ze zo in elkaar dat ze er troost uit haalt. Als het echt alléén maar licht is, dan interesseert het haar niet zo. Hè, nou ja, zie je wel, eigenlijk heeft ze er gewoon geen verklaring voor. Misschien is het ook wel omdat ze het beter kan. Omdat ze het meest houdt van dingen die heftig zijn. Het gekke is ook, vindt ze, dat het juist heel vitaal is om aan te werken. Het is heel vol. Ook al is het zwaar, het voelt helemaal niet zo. Ze heeft ook Demonen gedaan, een stuk van Lars Norèn. Daar zat heel veel cynisme in, en daar houdt ze dus niet van. Het leven dat ontspoord zonder dat er diepe liefde aan ten grondslag ligt. Medea is misschien wel zwart, maar niet cynisch. Het is het leven dat uit je handen glipt. Dus - als ze dat nog even mag benadrukken - ze houdt niet van alle zware stukken.

Maar een Griekse tragedie: graag. Bij de Grieken gaan taal en emotie hand in hand. Hoe ze het doen, het is haar een raadsel, maar het zijn een soort oerstukken. Die mythen raken ook aan een diepe angst. Er gebeurt iets groots en daar moet je je toe zien te verhouden. In Eden van Eugene O'Brian speelde ze een klassieke slachtofferrol, van de vrouw die de dupe wordt van alles en iedereen, maar de schouders eronder zet en overleeft. Dat was zo dankbaar om te spelen. Iedereen is dan op jouw hand. Dat was vooral lekkere energie. Medea, dat is veel moeilijker. Die heeft ook duivels en dus die tweespalt van goed en kwaad in zich. Dat kun je niet verdedigen. Maar ja, dat kun je jezelf ook niet. Dat is wat ze bedoelt met die angst: je wilt er niet bij horen, of je doet het simpelweg af als monsterlijk. Maar die lijntjes zijn zo dun. Ben ik beter dan Medea, inderdaad, dat is de vraag die we ons volgens regisseur Johan Doesburg moeten stellen. Nou, zij pretendeert dan toch wel te weten dat ze beter is. Ze zou niet tot zo'n daad in staat zijn.

Je eigen zwarte kern, het is niet zo leuk om daar aan te denken natuurlijk. Toneel gaat erg over zwarte kanten van mensen. Maar het is geen kwestie van een duiveltje dat zij als actrice kan aanboren. Ze kan dat duivelse niet zo uitlegen. Kennelijk is het er. Dat proberen te duiden gaat er zo van uit dat ze zichzelf zou snappen. Ze klapt ook altijd een beetje dicht van vragen in die richting. Dat ze zichzelf zou moeten verklaren, omdat dat iets zou zeggen over haar spelen. Buiten haar werk valt ze helemaal niet op. Ze heeft eigenlijk ook een heel gewoon leven. Staat om kwart over drie bij school om haar zoon op te halen. En in die plastic tas zit het laserzwaard dat ze net als Sinterklaascadeau voor hem heeft gekocht. Ze neemt het mee naar Meppel, waar ze vanavond speelt. Als ze nu weg mag, kan ze nog net de trein halen.

WAAR TE ZIEN

MEDEA

Door Het Nationale Toneel, dinsdag 9 december om 20.00 uur in het Rabotheater in Hengelo. Inleiding om 19.00 uur. De voorstelling is ook nog te zien op 2 januari in de Schouwburg Deventer.

Voor wie meer wil weten over Medea of voor wie alvast in de sfeer wil komen is een filmpje te zien op onze website WWW.TWENTEUITDEKUNST.NL